

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Private penge og fælles goder

Henriksen, Lars Skov

Published in:
Nordjyske Stiftstidende

Publication date:
2018

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Henriksen, L. S. (2018). Private penge og fælles goder. *Nordjyske Stiftstidende*, 11.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Private penge og fælles goder

Af Lars Skov Henriksen
perspektiv@nordjyske.dk

Den danske Novo Nordisk Fonden har for nylig bevilget meget store beløb til etablering af regionale diabetescentre i tilknytning til de nye supersygehuse. Steno Diabetes Centre hedder de og er nu på plads i alle fem danske regioner, således også i Nordjylland. I alt har fonden bevilget godt 7,3 milliarder kroner til formålet.

Ambitionen er med fondens egne ord at bidrage til, at "Danmark kan tilbyde verdens bedste forskningsbaserede behandling inden for diabetes", "at opnå en forbedret behandling for alle personer med diabetes", og at "de, der har sygdommen, skal leve længere og bedre, og at færre danskere skal have diabetes". Diabetescentrene er etableret i tæt samarbejde med regionerne og drives af disse. Fondens tilskud går til etablering af de bygninger, der skal rumme centrene, forskning i diabetes, uddannelse af patienter, pårørende og sundhedsprofessionelle samt udvikling af forebyggelsesinitiativer, alt sammen i en periode fra 2018 til 2027. Regionerne er fortsat ansvarlige for den standardbehandling, der er fastsat i de nationale behandlingsvejledninger for diabetes.

Der er næppe nogen, der er uenige i, at diabetes er en alvorlig sygdom, og at forskning, forebyggelse og behandling af sygdommen er et legitimt samfundsanliggende.

Derfor finder man heller ikke meget diskussion eller kritik i forbindelse med, at fonden bruger en god del af sine finansielle muskler til at opbygge stærke regionale diabetescentre. Men de regionale diabetescentre er et godt eksempel på en bredere tendens, hvor private fonde - både erhvervsdrivende og almene - foretager stadig mere strategiske investeringer og satsninger, der påvirker den offentlige politik. Samtidig uddeler fondene stadig større beløb, fordi deres formuer er vokset.

Fondene får derfor stigende samfundsmæssig betydning. Ikke kun på sundhedsområdet, men også på andre områder, hvor vi finder fonde med betydelige formuer, fx Realdania på området for det byggede miljø eller A. P. Møller Fonden, der for et par år siden overraskede alle med en strategisk donation på en milliard kroner til at styrke undervisningen i folkeskolen.

I alt gav danske fonde tilsagn om støtte for mere end 16 milliarder kroner i 2016 ifølge Danmarks Statistik. Af disse blev godt 10 milliarder udbetalt i 2016. Langt de fleste af pengene går til støtte af forskning, hvorfor offentlige institutioner også modtager den største andel af de bevilgede midler. Herefter følger kulturelle formål og sociale formål. Det er altså ikke småpenge, vi snakker om, selv om der selvfølgelig stadig findes et hav af små fonde, der uddeler mindre beløb til støtte af alt fra studierejser til lokale teateropsætninger.

Fondes mere målrettede satsnin-

Hvordan sikrer vi, at private fondes - som Novo Nordisk Fondens - prioriteringer har en bredere legitimitet end fondens egen bestyrelse, spørger klummeskriveren.
Foto: Christian Lindgren/Ritzau Scanpix

ger er ikke et dansk fænomen. Det er et globalt fænomen.

Især i takt med at meget rige højprofilerede enkeltpersoner som Microsoft grundlæggeren Bill Gates og Facebooks Mark Zuckerberg har stiftet fonde, der bygger på de gigantiske formuer, de har tjent på deres it-innovationer, har diskussionen om den såkaldte "filantro-kapitalisme" raset. For er det i grunden rimeligt, at ekstremt rige privatpersoner kan dirigere penge i retning af det, som de selv er mest optaget af eller har størst interesser i, samtidig med at fondene er begunstiget af lempelige skatteregler?

Hvad kunne vi have fået for pengene, hvis disse milliardærer havde betalt skat i stedet for at putte pengene i en fond, som de så efterfølgende selv kan kontrollere uddelingerne fra, har for eksempel den amerikanske fondsforsker Rob Reich spurgt.

I det perspektiv er fondene en konstruktion, som skatteyderne betaler for med tabte skatteindtægter. Og i det perspektiv er fondene en besynderlig konstruktion i et demokratisk samfund, fordi fondene ikke

står til ansvar over for nogen. Man kan ikke vælte en fond, og man kan ikke stemme om dens forslag. Alligevel kan fondene have betydelig indflydelse på, hvad vi bruger vores fælles ressourcer på ved at dirigere investeringer og opmærksomhed i bestemte retninger.

På den ene side kan man argumentere for, at det kun er rimeligt, at personer eller virksomheder, der har tjent meget store beløb på deres forretninger, viser samfundssind og ansvar ved at betale noget af dette tilbage gennem donationer til velgørende eller almennyttige formål. Man kan se det som en slags samfundskontrakt. Det understøtter de fleste landes skattesystemer ved at give skattefradrag for uddelinger til almennyttige formål.

På den anden side er der noget med balancen. Først og fremmest er det et demokratisk problem, hvis de private fonde bliver alt for store og donerer massive beløb til for-

mål, der ikke har været nogen offentlig eller politisk debat om. Hvordan sikrer vi, at private fondes prioriteringer har en bredere legitimitet end fondens egen bestyrelse?

Den problemstilling vokser i takt med, at fondenes formuer vokser.

Fondenes legitimitet består i, at de kan supplere de offentlige investeringer på områder, hvor der er brug for nye løsninger og iderigdom, men hvor det offentlige, for eksempel på grund af ressourceknaphed eller af hensyn til påpasselighed med skatteydernes penge, ikke har de samme muligheder for at operere eller eksperimentere. Det gælder i dag på områder som klimaforandringer og kroniske sygdomme. Det rimelige modkrav til fondene for samfundets støtte er gennemsækelighed, åbenhed og transparens med de prioriteringer, som kan være drevet af fondenes egne interesser. Heldigvis er mange fonde selv på vej i den retning.

FAKTA

KLUMMEPANELET

■ På denne plads skriver på skift:

■ **Anders Petersen**, der er lektor på Institut for Sociologi og Socialt Arbejde på AAU og blandt andet forsker i socialteori.

■ **Birgitte Nielsen**, der er direktør i DGI Nordjylland og tidligere souschef på Aabybro Efterskole.

■ **Lena Bentsen**, der er korskærspræst og blandt andet har sin faste gang i Aalborg.

■ **Jannik Riis**, der er lærer på privatskolen "Lyngbjerggårds skolen" i Godthåb ved Aalborg. Supervisor og talent-træner i FC Thy. Ideudvikler på fodboldkonceptet, Technica Fodbold.

■ **Thomas Thyrring Engsig**, der er docent i forskningsprogrammet udsathed og chanceulighed på UCN og forsker blandt andet i inklusion, udsathed og chanceulighed i folkeskolen.

■ **Olav Storm Johannsen**, der er leder af Ranum Efterskole med et fællesskab bestående af 460 unge mennesker.

■ **Lars Skov Henriksen**, der er professor på Institut for Sociologi og Socialt Arbejde på AAU og blandt andet forsker i frivillighed.

Lars Skov Henriksen, professor, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde. Har forsket i og formidlet om frivilligt arbejde, frivillige organisationer og andre fællesskaber i det civile samfund siden ansættelsen på AAU i 1992. Bor i Aalborg med hustru, tre voksne børn på 22, 32 og 36 og et barnebarn på syv.